

Zorg voor de wereld, ons gezamenlijk huis.

Dit is de invulling zoals wij die hebben gekozen voor de oproep van Paul Franciscus in zijn Encycliek Laudato Si.

Een encycliek is een rondzendbrief van de Paus waarin vaak een maatschappelijk onderwerp wordt uitgewerkt dat op dat moment speelt. Deze onderwerpen kunnen in latere encyclieken ook weer terug komen, het is dus niet eenmalig. Ik heb het boek 'Franciscus van Assisi, over zijn evangelische bezieling en de betekenis ervan voor onze tijd' gelezen om meer te begrijpen over Franciscus en te onderzoeken wat wij met het jaarthema zouden kunnen.

Franciscus van Assisi in het kort.

De Paus heeft zich vernoemd naar Franciscus. Franciscus leefde van 1182 tot 1226 en was zoon van een rijke koopman. Ooit – hij was 20 - werd hij gevangengenomen na een veldslag en kwam hij in aanraking met armoede en ziekte. Hij maakte kennis met melaatsen die werden verstoten uit de maatschappij. Dit hield hem een spiegel voor, het confronteerde hem met de leegte van zijn eigen leven en hij ervoer dat God hem tussen de melaatsen bracht om barmhartigheid te tonen. Hij bekeerde zich. Dit betekende dat hij niet alleen zijn leven wijdde aan God en gebed, maar ook dat hij koos voor de armoede en dienstbaarheid aan de armen.

Later kreeg hij een visioen waarin hij werd aangesproken door Christus aan het kruis die hem een opdracht gaf: 'Franciscus, ga en herstel mijn huis'. Vanaf toen wilde hij de allerarmste zijn en bedelde hij zijn eten bij elkaar. Hij werd kluizenaar en nam afscheid van het 'wereldse' leven.

Franciscus predikte en leefde geweldloosheid, barmhartigheid en armoede. Hij was zeer vroom en fijngevoelig. De ontwikkeling van het individu en diens persoonlijke gaven en talenten waren voor hem van grote betekenis.

Franciscus schreef aan het einde van zijn leven een lofzang op de natuur, het Zonnelied. Hierin bezingt hij 'de dingen van de hemel' - broeder zon en zuster maan en de sterren -, 'de dingen van de aarde' of de vier elementen - broeder wind en zuster water, broeder vuur en zuster aarde -, en ten slotte de levensweg van de mens.

Franciscus zag het 'op zich nemen van wat het leven te dragen' geeft als een van de manieren om dichterbij Christus te komen. Wanneer hij opmerkte 'draag uw kruis', bedoelde hij 'neem uw lot op u', 'draag uw deel van het lijden'. Franciscus wees lijden niet af en hechtte ook grote waarde aan de natuur. De natuur vond hij een prachtige weergave van hoe de Schepper er in ons leven voor ons wil zijn, ons draagt en in leven houdt. Dat gebeurt net zoals de afwisseling in het weer en de seizoenen, zoals Franciscus in zijn Zonnelied zingt.

Franciscus: radicaal in zijn manier van leven, een fanaticus.

Zijn vader verklaarde hem voor gek en wilde hem uiteraard terughalen naar zijn oude wereld. Maar ook de bisschoppen in die tijd vonden hem 'ruig en hard'. Dit betekende: streng, fanatiek voor zichzelf en voor anderen.

Paus Franciscus neemt dit over door radicaal gewoontes om te gooien en een voorbeeld te willen zijn in navolging van Franciscus. In zijn oproep 'Zorg voor de wereld, ons gemeenschappelijk huis' vraagt hij alle mensen van goede wil het zelfde te doen: De Paus nodigt ons uit te erkennen dat er altijd een uitweg is, dat wij altijd van koers kunnen veranderen, dat wij altijd iets kunnen doen om de problemen op te lossen.

Franciscus heeft het Zonnelied geschreven met daarin vermaningen. Je kunt ze zien als leefregels, bijvoorbeeld: Gelukkig de armen van geest want hen behoort het rijk der hemelen. Deze vermaningen vind je terug in alles wat Franciscus aan spiritualiteit en inspiratie heeft nagelaten.

Wat staat ons te doen met het jaarthema?

In het boek 'Franciscus van Assisi, over zijn evangelische bezieling en de betekenis ervan voor onze tijd' vind je een uitgebreide beschrijving van het leven van Franciscus. Het analyseert ook zijn boodschap, zijn teksten en het zonnelied.

Wat ik er uit opmaak is dat Franciscus een radicaal is. Een extremist in het afzien van materialisme en van geweld. Extremistisch ook in het hebben en houden van hoop en respect voor de Islam - hij leefde in de tijd van de kruistochten - zonder zijn eigen geloof te verloochenen. In hoeverre kan hij dan een voorbeeld zijn, als je zolang doorgaat waar anderen misschien allang zijn afgehaakt?

De vraag die op komt is: Wat kunnen wij leren van Franciscus, wat betekent hij voor onze tijd? Moeten wij zijn pad volgen? En hoe zit dat met de Paus, tot hoever zal hij gaan?

Paus Franciscus spreekt velen aan, we zien hem als bruggenbouwer over de religies heen. Met oog voor de natuur en alles wat er leeft. Hij volgt Franciscus, is misschien wat milder, minder ruig en hard. Is hij een beter voorbeeld voor ons? En waarin dan? Het is heel makkelijk om onderdelen uit de encycliek centraal te stellen, misschien zelfs te 'kapen'. Denk aan milieuthema's, anti-materialisme en anti-consumentisme. Al snel ontstaat er dan vingerwijzen, met nieuwe geboden en dan is polarisatie dichtbij. Gevolg: we schieten niets op. Wat kunnen we wél doen zodat het de encycliek en de oproep verbindt?

Franciscus is eigenlijk heel modern!

Ik heb een aantal voorbeelden van instructies, leefwijzen, mens- en wereldbeelden gevonden die volgens mij passen in onze tijd. Misschien liggen hier aanknopingspunten om Franciscus te volgen:

- Boeten betekent grondig veranderen van de interesse, het leven omgooien en je bekeren. Bekerer betekent het beëindigen van de eindeloze drang van het meer willen hebben en verlangen naar teruggeven, het doen van barmhartigheid. Aan God en de schepping. Boete doen betekent dragen wat je overkomt en wat je niet kunt veranderen.
- Erken dat elk mens beperkt en begrensd is. Met voelen, zien en horen staan wij in contact met anderen. Niet meer, niet minder. Je eerbiedigt anderen door je bloot te stellen en je hart te laten raken. Het betekent ook dat je – om je eigen positie te handhaven – ruimte moet toe laten voor de gevoeligheid van de ander.
- Wees welkom zuster Dood. Franciscus' leven wordt wel gezien als een gedicht in actie. Hij ensceeneerde alles. Ook zijn dood, hij wilde naakt op de grond gelegd worden. Niet omdat hij zijn leven zat was, maar omdat hij het sterven met open ogen tegemoet trad en zag als een overgang naar een volgend stadium. Hij stond daarin toen, misschien ook nu, ver af van de beleving van de dood zoals die door anderen werd en wordt ervaren.
- Kan de spiritualiteit waarin de bereidheid om te dienen zoals Franciscus die voorstond, nog in onze tijd? Door de eeuwen heen hebben we gewerkt aan gelijkheid en gelijkwaardigheid, het verheffen van de mens. Waarom zou je je het leven dan zo moeilijk maken als Franciscus dat deed? Het gaat om niet om gediensigheid en nederigheid, maar het besef dat je vanuit je eigen regie en zelfbewust verantwoordelijkheid neemt voor de erkenning van God en de medemens. Franciscus was daarin extreem door zich op de allerarmsten te richten. Maar

misschien begint het bij de stap ervoor, dat zelfbewustzijn en het nemen van verantwoordelijkheid. En wat maakt dat moeilijk? Als je in deze tijd opkomt voor de bescherming van anderen maak je jezelf niet altijd populair. Het leven is kwetsbaar en door de verharding om vragen te horen, om geraakt te worden en ons te verplaatsen – mentaal en emotioneel – wordt daardoor steeds moeilijker.

- Danken, dienen en dragen. Deze drie woorden zijn leidend voor de spiritualiteit van Franciscus. Wat betekent dit? Danken betekent teruggeven, dienen betekent gehoor geven aan de wil van God, bevrijd zijn om te bevrijden. Dragen betekent niet zozeer iets 'ondergaan' of 'aanvaarden', maar vooral ook het dragen van de ánder in diens broosheid: Wat gij wilt dat u geschiedt, doet dat ook een ander.
- Franciscus stelt de vrijwilligheid om je op een lagere plaats te stellen centraal, zodat je vandaaruit andermans nood leert kennen en die mens hoog acht en hoog kunt houden. Misschien is dit wel de les die Paus Franciscus heeft overgenomen. Niet neerbuigen, maar jezelf op een lagere plaats stellen, minder belangrijk maken. Je maakt jezelf als naaste door de ander als naaste te erkennen en je zo te gedragen, er te zijn op een respectvolle nabijheid. Waar zou dit uiteindelijk toe kunnen leiden, is dit wat anders dan radicaal het leven omgooien?
- De grenzen van het maakbare. Als ons productievermogen oneindig zou zijn, dan nog zou dat nog niet persé leiden tot erkenning, vergeving, genegenheid en innerlijke vrede. Die zijn namelijk niet te koop. Waar liggen dan de grenzen? De vergelijking wordt gemaakt met het heilige bloed van Christus dat vergoten is, niet te koop. Ontvang de heilige Geest betekent ontvang het vermogen te ontvangen, ontvankelijk en gastvrij te zijn. Allemaal waarden die niet te koop zijn en niet bereikt worden door nog meer te produceren.
- Leef tussen moslims. In die tijd waren er de kruistochten en de Franciscaner broeders voelden zich geroepen om onder 'ongelovigen' en anders-gelovigen te leven. Ze begrepen heel goed dat dat leven onder hen gevaarlijk kon zijn, dat ze als martelaar zouden kunnen sterven. Maar Franciscus kijkt daar anders naar en biedt een alternatief: Vermijd ieder optreden dat leidt tot een strijd, al is het met woorden. Accepteer dat je ondergeschikt bent omdat je anders denkt of gelooft, en doe daarmee een beroep op de gastvrijheid van de ander in plaats van hem te bestrijden.
- Er is geen weg naar de vrede, vrede is de weg. Dit betekent dat we vooral oog moeten hebben voor de weg naar vrede die we gaan, voor de goede initiatieven die er al zijn. Fijngevoeligheid, solidariteit met de zwaksten, moedig dragen en volhouden is de opgave. 'Het is niet alles wat wij er van terecht brengen, maar het is ook niet niets! Het is maar al te duidelijk welke vonken aan te blazen zijn!'

In de Vastentijd willen we ruim aandacht schenken aan het jaarthema en Franciscus. Dat kan op een aantal manieren. We hebben er drie opgesomd:

1 Activisme: We gaan voor de (radicale) verandering en stellen daarvoor met elkaar een actieplan op.

2 We onderzoeken wie Franciscus was en maken daarna zelf onze keuzes?

3 We werken gaan verder met zijn beelden bij danken-dienen-dragen en dienstbaarheid aan de naaste?

We zijn benieuwd naar uw reacties.

Joris Pouw